

Lainsäädännön arviointineuvosto – lainvalmistelun vaikutusarviointia

Ari Hyytinen ja Antti Moisio

Lakiesitysluonnosten ja talouspoliittisten päätösten tietopohjasta ja laadusta on käyty viime aikoina eri näkökulmista monipuolista keskustelua. Myös tutkimustiedon ja erilaisten vaikutusarviointien hyödyntämistä lainvalmistelutyössä ja poliittisessa päätöksenteossa on pohdittu useissa yhteyksissä sekä talouspolitiikan valmistelussa (Pohjola 2006; Hyytinen ja Toivonen 2010; Ilmakunnas 2010; Pekkarinen 2015; Vihriälä 2016) että lainsäädäntötutkimuksessa (Tala 2005; Rantala 2011; Tala, Rantala ja Pakarinen 2011; Keinänen 2016; Määttä 2016).

Lainvalmistelua ja päätöksentekoa tukevia instituutioita on viime vuosina kehitetty. Esimerkiksi talouspolitiikan arviointineuvosto perustettiin vuonna 2014. Sen tavoitteena on tuoda asiapohjaiseen ja tutkimustietoon perustuva riippumaton näkökulma talouspoliittiseen keskusteluun. Neuvosto arvioi esimerkiksi talouspolitiikalle asetettuja tavoitteita ja niiden tarkoituksenmukaisuutta, tavoitteiden saavuttamiseksi valittujen keinojen tarkoituksenmukaisuutta sekä sitä, miten hyvin tavoitteet on saavutettu. Eduskunnan sisäinen tietopalvelu puolestaan tuottaa taloudelliset laskelmat -palvelun (Grönberg, Kannas, Kerkelä ja Rajala

2016). Myös tämän palvelun tavoitteena on vahvistaa päätöksenteon tietoperustaa. Tietopalvelu auttaa esimerkiksi oppositiopuolueita muodostamaan omia vaihtoehtoja päätöksille.

Esittelemme tässä kirjoituksessa lyhyesti, mitä huhtikuussa 2016 perustettu Lainsäädännön arviointineuvosto tekee ja miten sen toiminta täydentää lainvalmistelua, erityisesti lakiehdotusten taloudellisia vaikutusarvioita koskien.

1. Neuvoston perustaminen

Lainsäädäntövaltaa Suomessa käyttää eduskunta, mutta lainvalmisteluprosessi voi käynnistyä hyvin monin eri tavoin, esimerkiksi hallitusohjelman kirjauksen tai kansalaisaloitteen seurauksena¹. Lakien valmistelu tapahtuu eri ministeriöissä. Pääsääntö on, että lait valmistellaan siinä ministeriössä, jonka toimialaan asia keskeisimmin kuuluu. Lainvalmisteluprosessin ensimmäinen vaihe on virkatyönä tai erityisessä

¹ Tämä kuvaus perustuu osin lainvalmistelun prosessioppaan sisältöön, jonka tuottaa oikeusministeriö; ks. mm. <http://lainvalmistelu.finlex.fi/aloite/#esittely>.

KTT Ari Hyytinen (ari.hyytinen@juu.fi) toimii taloustieteen professorina Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulussa ja on Lainsäädännön arviointineuvoston jäsen. KTT Antti Moisio (antti.moisio@vnk.fi) on arviointineuvos lainsäädännön arviointineuvoston sihteeristössä.

valmisteluelimessä tehtävä esivalmisteluvaihe, jossa arvioidaan tehtyä lakialoitetta, lainvalmisteluhankkeen käynnistämisen tarvetta ja hankkeen laajuutta ja tavoitteita. Eniten voimavaroja sitova vaihe lainvalmistelussa on tyypillisesti niin sanottu perusvalmistelu, jonka tuloksena valmistuu hallituksen esityksen luonnos (HE-luonnos). Merkittäviä lainsäädäntöhankkeita valmistellaan monessa vaiheessa ja isompia kokonaisuuksia valmistellaan toisinaan komiteoissa tai toimikunnissa. Komiteoissa ja toimikunnissa voi olla mukana edustajia eri hallinnonaloilta, poliittisista puolueista, järjestöistä ja muista etutahojen organisaatioista. Eri etutahoja kuullaan myös lausuntokierroksien osana ja kuulemistilaisuuksissa.

Lainsäädännön laadun parantamiseen on viimeisten reilun kymmenen vuoden aikana kiinnitetty runsaasti huomiota eri suunnista. Tämän seurauksena säädöshankkeiden valmistelun avuksi on oikeusministeriön toimesta kirjoitettu hallituksen esitysten laatimisohjeet (Oikeusministeriö 2004) ja säädösehdotusten vaikutusten arviointiohjeet (Oikeusministeriö 2007). Lisäksi oikeusministeriön internetsivuilta löytyy nykyisin jatkuvasti päivittyviä prosessioppaita lainvalmistelun avuksi.²

Ohjeistuksen kehittymisestä huolimatta hallituksen esitysten sisältämiä vaikutusarviointeja on pidetty puutteellisena päätöksenteon tietotarpeiden kannalta (esim. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2013³ ja Saarinen, Rantala ja Ervasti 2013). Näihin ja muihin arvioihin perustuen Valtiontalouden tarkastusvirasto ehdotti vuonna 2014 säädösvalmistelun ja muun normiohjauksen arviointiyksikön perustamis-

ta. Myös Eduskunnan tarkastusvaliokunta otti tuolloin asiaan myönteisen kannan. Asiaa pohdittiin sittemmin Valtion ohjausjärjestelmän kehittämishankkeessa (ns. OHRA-hanke) vuonna 2015, joka esitti vaikutusarvioinnin asiantuntijayksikön perustamista valtioneuvoston kanslian yhteyteen.

Kuvattu kehitys johti siihen, että valtioneuvoston kansliaan päätettiin joulukuussa 2015 pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman mukaisesti perustaa riippumaton ja itsenäinen lainsäädännön arviointineuvosto. Päätökseen perustuen valtioneuvosto asetti huhtikuussa 2016 ensimmäisen arviointineuvoston toimikaudelle 15.4.2016–14.4.2019. Valtioneuvoston yleisistunto nimittää arviointineuvostolle puheenjohtajan ja enintään kahdeksan jäsentä, joista arviointineuvosto valitsee kaksi varapuheenjohtajaa. Neuvoston toimikausi on kolme vuotta, ja sen jäsenet nimitetään henkilökohtaisen asiantuntijuuden perusteella. Jäsenet eivät voi tehtävässään edustaa edunvalvontaorganisaatiota, mutta he voivat olla edunvalvontaorganisaation palveluksessa.

Arviointineuvoston puheenjohtajana toimii OTK Leila Kostianen (vuonna 2016 puheenjohtajana oli OTT, dosentti Kalle Määttä), varapuheenjohtajina varatoimitusjohtaja Leena Linnainmaa ja emeritusprofessori Jyrki Tala, sekä jäsenenä OTT ja dosentti Kalle Määttä, vanhempi neuvonantaja Bo Harald, professori Ari Hyytinen, professori Eva Liljebloom, professori Tuula Linna ja OTK Rauno Vanhanen. Arviointineuvostolla on kaksi päätoimista sihteeriä, arviointineuvokset Antti Moisio ja Meri Virolainen. Valtioneuvoston kanslian nimittämänä neuvoston pysyvänä asiantuntijana toimii hallitusneuvos Arno Liukko.

² <http://lainvalmistelu.finlex.fi/>

³ *Valtiontalouden tarkastusviraston julkaisun kirjoitti VTV:n tilauksesta professori Jyrki Tala.*

2. Neuvoston mandaatti ja toiminta vuonna 2016

Lainsäädännön arviointineuvoston toimintaa määrittää arviointineuvostoa koskeva valtioneuvoston asetus (1735/2015).⁴ Sen mukaan lainsäädännön arviointineuvoston tehtäviä ovat:

1. Antaa lausuntoja vaikutusarvioinneista, jotka ovat luonnoksissa hallituksen esityksiksi.
2. Antaa lausuntoja myös muiden säädösluonnosten vaikutusarvioinneista.
3. Tehdä aloitteita lainvalmistelun laadun, erityisesti vaikutusarviointien laadun, ja arviointitoiminnan parantamiseksi.
4. Arvioida, ovatko lainsäädännön vaikutukset toteutuneet arvioidusti.
5. Seurata vaikutusarviointien laadun kehitystä ja arvioida toimintansa vaikuttavuutta.
6. Antaa vuosittain katsauksen toiminnastaan valtioneuvoston kanslialle.

Arviointineuvoston keskeinen tehtävä on siis antaa lausuntoja hallituksen esityksistä ja niiden vaikutusarvioinneista. Arviointineuvosto voi antaa lausuntoja myös muiden säädösluonnosten vaikutusarvioinneista, kuten merkittävistä asetustasoisista säännöksistä tai EU-lainsäädäntöön liittyvistä vaikutusarvioinneista. On syytä huomata, että arviointineuvoston tehtävänä ei ole itse tehdä vaikutusarviointeja tai osallistua ministeriöiden lainvalmisteluun, vaan se arvioi laadittuja arviointeja ja tekee niitä koskevia kehittämissuhteita.

Arviointineuvosto joutuu lausuntoja valmistellessaan pohtimaan yksittäisten esitys-

luonnosten vaikutusarvioinnin toteutustapaa, käytettyjä menetelmiä ja tiedon lähteitä. Arviointineuvosto on lausunnoissaan pyrkinyt nostamaan esiin esimerkkejä tutkimuksista ja arviointimenetelmistä, joita hyödyntämällä vaikutusarviointia olisi mahdollista parantaa. Arviointineuvosto on kuitenkin katsonut, että se ei voi etukäteen neuvoa tai avustaa ministeriöitä yksittäisten vaikutusarvioinnin toteutuksesta, koska neuvosto olisi sen jälkeen jäävi arvioimaan esitysluonnosta. Sen sijaan arviointineuvosto pyrkii resurssiensa puitteissa osallistumaan lainvalmistelun laadun ja vaikutusarviointien kehittämiseen yleisemmällä tasolla, esimerkiksi osallistumalla erilaisiin ministeriöiden järjestämiin keskustelutilaisuuksiin ja työpajoihin. Lausuntojen valmistelu vie kuitenkin valtaosan arviointineuvoston resursseista. Määrällisenä tavoitteena on, että arviointineuvosto antaa vuosittain noin 35 lausuntoa.

Neuvosto on työssään itsenäinen ja riippumaton. Neuvosto valitsee ne hallituksen esitykset, joista se antaa lausuntonsa. Arviointineuvoston työ perustuu jo annettuun ja täydentyvään lainvalmistelun ja säädösehdotusten vaikutusarvioinnin ohjeistukseen. Neuvoston antamat lausunnot ovat julkisia.

Arvioinnit eivät sido ministeriöitä. Jos hallituksen esitys on ollut lainsäädännön arviointineuvoston käsiteltävänä, siitä tehdään merkintä hallituksen esitykseen. Esityksessä on myös mainittava, miten arviointineuvoston lausunto on otettu huomioon.

Toimintansa alkuvaiheessa arviointineuvosto keskittyy hallituksen esitysluonnosten taloudellisten vaikutusten arviointeihin, mutta se arvioi myös muita vaikutusalueita koskevia arvioita kuten vaikutuksia viranomaisiin, ympäristövaikutuksia ja sukupuolivaikutuksista tehtyjä arvioita. Arviointineuvosto voi myös

⁴ Asetus tuli voimaan 1.2.2016.

tehdä aloitteita lainvalmistelun laadun kehittämiseksi.

Säädösten tultua voimaan arviointineuvosto voi arviointineuvostosta annetun asetuksen mukaan arvioida, ovatko lainsäädännön vaikutukset toteutuneet arvioidusti. Tämänkaltaisen jälkikäteisarviointi vaatii kuitenkin merkittävästi enemmän voimavaroja kuin hallituksen esitysluonnosten vaikutusarvioiden arviointi, joten ainakaan toistaiseksi jälkikäteisarviointia ei ole tehty.

Lainsäädännön arviointineuvosto aloitti toimintansa huhtikuun lopussa 2016. Arviointineuvosto otti vuoden 2016 aikana käsiteltäväksi 21 hallituksen esitysluonnosta, joista yhdestätoista annettiin vuoden loppuun mennessä lausunto.⁵ Lausunnot ovat julkisia.⁶ Neuvosto antaa vuosittain raportin toiminnastaan. Ensimmäistä toimintavuotta koskeva raportti julkistettiin toukokuussa 2017.

3. Arviointineuvoston toiminta kansainvälisestä näkökulmasta

Useissa EU-maissa on viimeisen kymmenen vuoden aikana perustettu lainsäädännön arviointineuvostoa vastaava sääntelyn vaikutusten arviointia ja säädösehdotusten vaikutusarvioiden tietosisältöä arvioiva riippumaton toimielin. Riippumaton lainsäädännön arviointineu-

vosto toimii tällä hetkellä Iso-Britanniassa (*Regulatory Policy Committee*, perustettu 2009; riippumaton status vuodesta 2012 alkaen), Saksassa (*Normenkontrollrat*, perustettu 2006), Alankomaissa (*Actal*, perustettu 2000), Ruotsissa (*Regelrådet*, perustettu vuonna 2008), Norjassa (*Regelrådet*, perustettu 2016) ja Tsekkissä (*Regulatory Impact Assessment Board*, perustettu 2007).

Arviointielimen perustamisen taustalla olevat syyt ovat moninaisia, mutta usein OECD on osana suosituksia paremman sääntelyn politiikasta esittänyt jäsenmailleen riippumattoman arviointineuvoston perustamista. Myös Euroopan Unioni perusti vuonna 2007 sääntelytarkastuslautakunnan (*Impact Assessment Board*), joka laatii muun muassa vaikutusten arviointiohjeita Euroopan komission osastojen käyttöön ja opastaa ja neuvoo komission virkamiehiä arviointien toteuttamisessa. Vuonna 2015 toimintaa uudistettiin ja uudistuksen tavoitteena oli tehostaa EU-säädösten arviointia. Uusi yksikkö on nimeltään *Regulatory Scrutiny Board*.⁷

Lainsäädännön arviointineuvosto on heti toimintansa alkuvaiheessa pyrkinyt kansainväliseen yhteistyöhön ja solmimaan toimivat suhteet vastaaviin eurooppalaisiin organisaatioihin. Lainsäädännön arviointineuvosto muun muassa liittyi jäseneksi *RegWatchEuropeen*, joka on riippumattomien eurooppalaisten arviointineuvostojen yhteistyöorganisaatio.⁸

Suomeen perustetulla arviointineuvostolla on muiden maiden vastaaviin organisaatioihin verrattuna varsin laaja mandaatti, sillä monissa niissä arviointineuvostojen toiminnan paino-

⁵ Nämä olivat liikennekaari, Metsälahjaväbennys, Työttömyysturvalaki, Rabanpesudirektiivi, Perusopetuslaki, Yrittäjäväbennys, Lääkekorvauslaki, Terveystuolain ja sosiaalihuoltolain muutos, Maankäyttö ja rakennuslaki, Valtionyhtiölaki, Ympäristönsuojelu. Lisäksi Perustulokeikeilusta valmistui lausunto mutta sitä ei annettu. Vuoden 2017 alussa annettiin lisäksi lausunnot Tuomioistuinaista ja Postilasta.

⁶ Lausunnot julkistetaan neuvoston internet-sivuilla: vnk.fi/arviointineuvosto.

⁷ http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/iab/members_en.htm

⁸ <http://www.actal.nl/english/regwatcheurope/>

piste on ollut sääntelytaakan vähentämisessä. Lisäksi ainakin Ruotsin, Norjan ja Iso-Britannian arviointineuvostojen toiminta keskittyy yrityksiin kohdistuvan sääntelyn vaikutusarvioiden arviointiin ja kehittämiseen. Suomessa lainsäädännön arviointineuvosto ei rajoitu mihinkään tiettyyn vaikutusalueeseen tai kohde-ryhmään, vaan kaikki säädöshankkeilta edellytetyt vaikutusarviointit ovat arviointineuvoston arvioinnin kohteena. Tämä tarkoittaa, että Suomessa arvioinnin kohteeksi tulevat esimerkiksi hallituksen esityksessä esitetyt arviot siitä, miten esitys vaikuttaa kotitalouksiin, yrityksiin, julkiseen talouteen ja muutoin yhteiskuntaan.

Yhteistä kaikkien maiden arviointineuvostolle on tavoite lainvalmisteluprosessien laadun yleisestä seurannasta ja valvonnasta. Lisäksi mandaattiin kuuluu lainvalmistelijoiden ohjaus ja tuki, laadittujen ehdotusten laadun ja erityisesti vaikutusarvioiden haastaminen sekä toiminta yleisesti paremman sääntelyn periaatteiden edistäjänä (Määttä ja Tala 2015).

4. Havaintoja hallituksen esitysluonnosten vaikutusarvioista

Arvioidessaan hallituksen esitysluonnosten vaikutusarviointeja, lainsäädännön arviointineuvosto nojautuu yleisesti ottaen hyvän arviointitutkimuksen peruseriaatteisiin ja taloudellisten vaikutusten arvioinnin menetelmiin, kuten kustannus-hyötyanalyyysiin. Aihepiiristä on varsin laaja tutkimuskirjallisuus ja siitä on kirjoitettu useita oppikirjoja (esim. Boardman ym. 2014; Brent 2006).

Lainsäädännön vaikutusarviointi ja siihen liittyvät menetelmät (*Regulatory Impact Analysis*) ovat keskeisesti esillä myös OECD:n työs-

sä.⁹ Käytännön arviointityössä hyödynnettäviä menetelmiä onkin kuvattu useissa OECD:n julkaisuissa (esim. Coglianesi 2012; Parker ja Kirkpatrick 2012). Arviointineuvosto on kuitenkin ainakin toistaiseksi lähtenyt siitä, että hallituksen esitysluonnosten säädösluonnosten vaikutusarvioilta ei voida edellyttää enempää kuin mitä oikeusministeriön hallituksen esitysten laatimishojeissa (Oikeusministeriö 2004) ja säädösehdotusten vaikutusarvio-ohjeissa (Oikeusministeriö 2007) esitetään. Vaikutusarvio-ohjeet antavat kuitenkin varsin kattavan lähtökohdan vaikutusarvioiden tekemiselle.

Esitysluonnoksilta ei käytännössä useinkaan voitane edellyttää sitä, että niiden vaikutusarvioissa kuvattaisiin yksityiskohtainen, kvantitatiiviseen tarkasteluun perustuva kustannus-hyötyanalyyysi ja raportoitaisiin sen keskeiset määrälliset tulokset numeromuodossa. Esitysluonnoksilta voitaneen kuitenkin vähintään vaatia, että vaikutusarvioissa on tunnistettu esityksen keskeiset kustannus- ja hyötyerät, niiden suuruusluokka ja kohdentuminen. Esitysluonnosten vaikutusarvioiden perusteella tulisi myös pystyä päättelemään, ylittävätkö esityksestä aiheutuvat hyödyt siitä aiheutuvat kustannukset. Samoin voitaneen edellyttää, että esityksissä perustellaan, kuinka juuri esityksen toimenpiteillä tai siinä ehdotetuilla muutoksilla saavutetaan uudistukselle asetetut tavoitteet. Lakiesityksessä tulisi punnita myös vaihtoehtoisia tapoja saavuttaa tavoitteet. Erityisesti kvantitatiivisia arvioita tehtäessä huomion tulisi kiinnittyä siihen, mikä vaikutus ehdotetulla lain muutoksella tulisi toteutessaan olemaan verrattuna tilanteeseen, jossa lakia ei muuteta, tai jossa toteutettaisiin jokin toinen vaihtoehtoinen muutos.

⁹ <http://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/ria.htm>

Esitysluonnoksista tulisi myös ilmetä arvioihin liittyvä epävarmuus. Aina ei kuitenkaan ole mahdollista esittää euromääräistä arviota, jolloin on tyydyttävä vaikutusten laadulliseen kuvailuun. Tällöinkin arviointineuvosto on kuitenkin katsonut, että vaikutusarvioissa tulisi esittää tärkeimmät vaikutusmekanismit ja -kanavat.

Arviointineuvoston tähän mennessä arviomien esitysluonnosten perusteella on luonnollisesti liian aikaista tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Tähänastisen työn perusteella voidaan kuitenkin todeta, että merkittävässä osassa arvioiduista hallituksen esitysluonnoksista vaikutusten arviointi on ollut varsin puutteellista. Puutteet liittyvät paitsi vaikutusten arvioinnista annettujen ohjeiden noudattamiseen myös kustannusten ja hyötyjen määrälliseen arviointiin. Silloinkin, kun määrällisiä arvioita on esitetty, ei yleensä ole selkeästi kuvattu arvioiden ja laskelmien taustaoletuksia ja tausta-aineistoja.

Osa esitysluonnosten puutteista olisi korjattavissa melko vähällä vaivalla, esimerkiksi noudattamalla oikeusministeriön ohjeita. Kustannusten ja hyötyjen arvioinnissa tarvitaan kuitenkin usein taloudellista erityisosaamista, jota ministeriöissä ei nähtävästi aina ole riittävässä määrin käytettävissä. Tällöin ministeriön tulisi hankkia arviointiin ulkopuolista apua esimerkiksi taloudellisista tutkimuslaitoksista tai yliopistoista.

Merkittävä puute useissa hallituksen esitysluonnoksissa on ollut, että valittuja toimenpiteitä ei perustella eikä vaikutuksia arvioida vaihtoehtoisten toteuttamistapojen avulla. Kuten edellä todettiin, esitysluonnoksissa tulisi vaihtoehtojen vertailun avulla kyetä osoittamaan, miksi juuri esitettävät toimenpiteet olisivat paras tapa saavuttaa asetetut tavoitteet.

Arviointineuvosto on ottanut yleisellä tasolla kantaa arvioimiinsa esitysluonnoksiin neuvoston vuosikertomuksessa. Vuosikertomuksessa kuvataan lyhyesti myös sitä, miten arviointineuvoston lausunnoissa esiin nostetut puutteet ja kehittämiskohteet on otettu huomioon lopullisissa hallituksen esityksissä. Vaikuttaa siltä, että arviointineuvoston lausunnot on ministeriöissä pyritty pääsääntöisesti ottamaan huomioon, tosin näyttää myös siltä, että reagointi on ollut vaihtelevaa (ks. Keinänen ja Halonen 2017). □

Kirjallisuus

- Boardman, A., Greenberg, D., Vining, A. ja Weimer, D. (2014), *Cost-Benefit Analysis: Concepts and Practice*, Pearson New International Edition, Pearson Education Limited.
- Brent, R. (2006), *Applied Cost-Benefit Analysis*, Edward Elgar Publishing.
- Coglianesi, G. (2012), "Measuring Regulatory Performance. Evaluating the Impact of Regulation and Regulatory Policy", OECD Expert Paper no. 1, August 2012.
- Grönberg, S., Kannas, O., Kerkelä, L. ja Rajala, M. (2016), "Eduskunnan sisäinen tietopalvelu – riippumatonta vaikutusarviointia poliittisen päätöksenteontueksi", *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 112: 451–455.
- Hyytinen, A. ja Toivanen, O. (2010), "Tutkimuksen hyödyntäminen poliittisessa päätöksenteossa", *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 106: 426–436.
- Ilmakunnas, S. (2010), "Huomioita historiasta ja tirkistykistä tulevaan", teoksessa Ilmakunnas, S., Heikkilä, T., Honkatukia, J. ja Kangasharju, A. (toim.), *Silta suunnittelusta tutkimukseen – VATT 20 vuotta*, VATT, Helsinki: 197–210.

- Keinänen, A. (2016), ”Lakien vaikutuksia kannattaa seurata”, Edilex.fi (viitattu 3.3.2016).
- Keinänen, A. ja Halonen, M. (2017), ”Mikä vaivaa vaikutusten arviointia? – vaikutusten arvioinnin puutteet lainsäädännön arviointineuvoston havaitsemana ja lausuntojen huomioiminen hallituksen esityksissä”, Edilex 2017/4, <https://www.edilex.fi/artikkelit/17378> (viitattu 2.2.2017).
- Määttä, K. (2016), ”Lainsäädännön arviointineuvosto – uusi avaus lainvalmistelun parantamisen ohdakkeisella tiellä”, Edilex.fi (viitattu 9.8.2016).
- Määttä, K. ja Tala, J. (2015), ”Mitä sääntely maksaa – sääntelytaakan ja lainsäädännön kustannusten tarkastelua”, Edilex asiantuntija-artikkelit 13.3.2015, <https://www.edilex.fi/artikkelit/14952.pdf> (viitattu 2.2.2017).
- Oikeusministeriö (2004), ”Hallituksen esitysten laatimisohteet”, http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/20044hallituksenesitystenlaatimisohteet/Files/HALLITUKSEN_esityksen_laatimisohteet.pdf (viitattu 2.2.2017).
- Oikeusministeriö (2007), ”Säädösehdotusten vaikutusten arviointi: Ohteet”, oikeusministeriön julkaisu 2007:6, http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200706saados ehdotustenvaikutustenarviointi.ohteet/Files/Saadosehdotusten_vaikutusten_arviointi_Ohteet.pdf (viitattu 2.2.2017).
- Parker, D. ja Kirkpatrick, C. (2012), ”Measuring Regulatory Performance. The economic impact of regulatory policy: A literature review of quantitative evidence”, OECD Expert Paper No. 3, August 2012.
- Pekkarinen, J. (2015), ”Taloustieteelliset neuvonantajat ja talouspoliittinen päätöksenteko”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 111: 183–189.
- Pohjola, M. (2006), ”Taloustieteilijät ja talouspolitiikka”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 102: 3–4.
- Rantala, K. (2011), ”Lainvalmistelun laatu hallituksen kärkihankkeissa”, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 255/2011.
- Saarinen, O., Rantala, K. ja Ervasti, K. (2013), ”Vaikutusarviot vuoden 2012 hallituksen lakiesityksissä ja vertailua aiempiin vuosiin”, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 30/2013,7.
- Tala, J. (2005), *Lakien laadinta ja vaikutukset*, Edita 2005.
- Tala, J., Rantala, K. ja Pakarinen, A. (2011), ”Pareman sääntelyn kriittinen arviointi-tutkimushanke. Kooste keskeisistä tuloksista”, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 21/2011.
- Vihriälä V. (2016), ”Näyttöön pohjautuva päätöksenteko – miksi tärkeää ja miksi vaikeaa?”, teoksessa Vihriälä, V. (toim.), *Taloustutkimus päätöksenteon tukena*, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA sarja B273, Helsinki: 19–48.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2013), ”Lainvalmistelun laatu ja kehittämistarpeet”, Valtiontalouden tarkastusviraston selvitykset 3/2013, https://www.vtv.fi/files/3637/3_2013_Selvitys_lainvalmistelun_laadusta_ ja_ kehittamistarpeista.pdf (viitattu 2.2.2017).